

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd
Postboks 799 Sentrum

0106 OSLO

Dato: 22.03.2018

Vår ref: 18/00214-4

Deres ref:

Hørings svar – Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser

Høringstema 1: Hvordan øke kvaliteten og antall deltakere i gudstjenesten

1a) Hvordan mener dere gudstjenestereformen har påvirket gudstjenestelivet i deres menighet og i Den norske kirke?

Nord-Hålogaland bispedømme har i årene gudstjenestereformen har pågått opplevd en nedgang i tallet på deltagere på gudstjenester. Samtidig har vi mange steder også sett at gjennomsnittstallet per gudstjeneste har gått oppover, og det er grunn til å tro at en del av den samlede nedgangen henger sammen med at antallet gudstjenester har gått ned. Det er derfor vanskelig å si om reformen i seg selv har ført til oppgang eller nedgang i gudstjenestesøkningen.

Det vi derimot kan slå fast er at det har blitt vanskeligere å bevege seg mellom ulike menigheter, siden liturgien ikke alltid er like gjenkjennelig. Dette vil særlig gjelde for den liturgiske musikken, og det gjør at det kan være vanskelig å være med på de delene av liturgien som blir sunget for dem som er på besøk i andre menigheter.

På den positive siden har flere menigheter opplevd både en vitalisering av gudstjenestelivet og frivilliges medvirkning i gudstjenesten som følge av gudstjenestereformen.

Gudstjenestereformen har gitt en fleksibel ordning med mulighet for å ta inn elementer fra 1920-liturgien. Dette har skapt en ny dynamikk i møte med læstadianske miljøer, noe som er positivt.

1b) Hva har fungert godt, og hva har fungert dårlig ved gudstjenestereformen

Av de gode tingene med gudstjenestereformen er den før nevnte vitaliseringen av frivilliges tjeneste i gudstjenesten og i gudstjenestefeiringen generelt. Mange har også opplevd en fornyet inspirasjon for gudstjenesten og det har blitt lagt ned mye godt arbeide i menigheten. Mange menigheter har også utarbeidet gode, stedeegne gudstjenesteordninger som fungerer bedre for dem enn den gamle ordningen gjorde.

Det store negative aspektet med gudstjenestereformen har vært at valgfriheten og ønsket om stedeegne liturgiske ordninger har ført til at det har blitt vanskeligere for folk å gå på gudstjeneste i nye menigheter og det har ført til fremmedgjøring for dem som sjelden går på gudstjeneste.

Her må det også nevnes at prestenes verktøy har vært for dårlig. Gudstjenestepermen er ikke et brukbart redskap for en forrettende prest. Løsbladsystemet kan kanskje fungere, men ikke når det er slik som nå der bønner er delt opp på flere sider og lignende. Det blir for mye blainng i permen for prestene, noe som lett signaliserer utrygghet og kan smitte over på menigheten. Det er også uakseptabelt at det ikke er noter for det prestene skal messe i tekstene i permen.

1c) Hvilke av de momenter som er nevnt ovenfor mener dere vi særlig bør rette vår oppmerksomhet mot i gudstjenestearbeidet fremover?

Det sentrale punktet må være å få flere mennesker til å gå på gudstjeneste. Oppmerksomheten må rettes mot hvordan dette skal skje.

Det må også huskes at forkynnelsen er en svært viktig del av gudstjenesten. Vi opplever at forkynnelsen, i form av preken, salmesang, skriftlesning og så videre, har kommet i bakgrunnen i reformarbeidet.

Variasjonen har blitt for stor, det er behov for å redusere valgmulighetene noe.

Det er også viktig at det blir poengtert at også gudstjenester med få oppmøte er sanne og gode gudstjenester. Fokuset på å få mange mennesker på gudstjenester må ikke ta gleden fra gudstjenestefellesskap med få som samles på gudstjenester eller gudstjenestefellesskap som har vansker med å få med medliturger.

1d) Hvilke behov ser dere for et mer variert gudstjenesteliv med ulike former for gudstjenester?

Behovet for dette er stort, men det må løses på en gjennomtenkt måte. I urbane områder kan det for eksempel løses ved at ulike menigheter får bruke ulike profiler, slik at ulike liturgiske «smaker» blir dekket hver søndag. Det kan også gjøres på en måte der man i et prosti fordeler hvor det er ulike gudstjenester hver søndag, slik at det alltid er en gudstjeneste rettet mot barnefamilier osv. Samtidig er det viktig, at det alltid er gudstjenester med en stor gjenkjennelighetsfaktor. Særlig gjelder dette i områder der det er langt til alternative kirker. I slike områder kan gjenkjennelse være et viktigere moment en variasjon.

Høringstema 2: Alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten

2) Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Vi mener at det fremdeles bør ligge inne en ordning der menighetenes lokale grunnordning skal godkjennes av biskopen. Dette er nært knyttet til kirkens enhet, og et sentralt punkt for biskopen. Samtidig er godkjenningsprosessen også en mulighet for biskopen til å veilede menighetene slik at de får en best mulig grunnordning.

Videre bør det ligge inne en hjemmel om at biskopen kan godkjenne opplegg som avviker fra gjeldende ordning som forsøksordninger. Denne hjemmelen bør inn slik at det er en hjemlet åpning for å føre menigheter i ulike retninger. Slike forsøk vil gjerne utvikle seg utenfor gudstjenesteordningens rammer, noe det bør være åpning for.

Det må også være åpning for menighetene som fremdeles ønsker å bruke elementer fra 1920-liturgien.

Høringstema 3: Justeringer i hoveddel I. Samling, ledd 1-8

3e) Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

Ja.

3f) Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbejennelse i høringsforslaget?

Det er positivt at Matt 22,37-39 blir tatt ut av liturgien. Denne teksten fremstår som malplassert i dagens liturgi, og bidrar til en ordrik gudstjeneste.

Den foreslåtte innledningen til syndsbejennelsen er dessverre dårligere i høringsuttalelsen enn i dagens liturgi. *Utsagnet «Guds barmhjertighet er stor/Guds miskunn er stor»* er unødvendig. Disse ordene bør ikke brukes før syndsbejennelsen. De er tatt inn for å «gi en tillitvekkende invitasjon til å bejennne synder for Gud, og for å danne en god overgang», men gir en dårlig overgang mellom denne proklamasjonen og den påfølgende oppfordringen til syndsbejennelse. Man blir fort sittende med et spørsmål om hva disse to etterfølgende setningene har med hverandre å gjøre, selv om det er en naturlig sammenheng teologisk. Ordene kan også virke bagatelliserende. Skal man si noe er det bedre å bruke et av løftesordene før syndsbejennelsen. I disse kommer sammenhengen frem, noe det ikke gjør i forslaget.

Det er et stort tap om formuleringen *«La oss bøye oss for Gud og be om tilgivelse»* blir tatt ut. Denne formuleringen er kort og konsis og sier hva som skal skje med et enkelt språk som fungerer svært godt i møte med både barn og voksne.

Den foreslåtte innledningen til syndsbejennelse – minus proklamasjonen – er god, men bør suppleres med *«La oss bøye oss for Gud og be om tilgivelse»*.

Likeledes er den nye foreslåtte syndsbejennelsen, D, god. At syndsbejennelse 4, 5 og 6 faller ut er ikke kritisk så lenge det er åpning for å bruke andre syndsbejennelser i enkeltgudstjenester, slik det er i forslaget.

Løftesordet fra 1. Johannesbrev bør ikke innledes med ordene *«Guds ord sier»*. Dette drar i biblisk retning man ikke bør gå i. «Guds ord» er dessuten også et synonym for Jesus Kristus, og utsagnet kan skape forvirring om hvem som har sagt disse ordene. En bedre innledning vil for eksempel være *«Apostelen Johannes sier»* eller *«Jesu apostel sier»*.

Vi savner en syndsbejennelse som legger vekt på hva som mennesker er i stedet for hva vi gjør og ikke gjør.

3i) Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester og ikke et valgfritt ledd?

Nei. Dagens bønn er et godt ledd, og vi er glade for arbeidet som har blitt lagt ned med bønnene og messetonene. Vi mener likevel ikke at det bør være et obligatorisk ledd, men et valgfritt ledd på linje med samlingsbønnen. Bønnene bør gjennomgås og kvalitetssikres med tanke på godt språk og kjønnsinkluderende språk.

Selv om vi mener både samlingsbønn og dagens bønn skal være valgfritt bør det presiseres at ett av leddene skal være med i alle gudstjenester.

3j) Gi eventuelle andre kommentarer til høringstema 3

Vi vil presisere at vi er enige i punktene 3a-3d, slik de blir presentert i høringsdokumentet. Vi er også enige i punktene 6g) Kyrie og 6h) Gloria, men vil understreket at når det under begge disse punkt står at det normalt brukes musikk fra de godkjente seriene må arbeides for at det kommer godkjente serier med samisk musikk. Det finnes musikk til 1977-liturgien, og det må presiseres at disse kan brukes i samisk sammenheng, slik at det ikke blir uklart om disse er godkjente for bruk. Det må også jobbes frem nye serier til samisk bruk, og gjerne også til kvensk.

Vi mener den nye samlingsbønnen er god, og støtter de endringene som er gjort med samlingsbønnene.

Høringstema 4: Justeringer i hoveddel II. Ordet, ledd 9-17

4) Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Under punkt 9 og 11 bør innledning og avslutning på lesningene endres til for eksempel «*La oss høre ord fra Bibelen*» og «*Slik står det skrevet*». Dette er både mer kjønnsinkluderende språkbruk, og det er ord som ikke setter bibeltekstene inn i en biblisistisk kontekst.

Vi mener at hallelujaverset i punkt 12 ikke skal være obligatorisk. Det må åpnes for en salme før evangelielesningen om det ikke synges hallelujavers.

Det bør stå at prekenen normalt holdes fra prekestolen, men med åpning for å ha det andre steder ved særlige gudstjenester. Dette handler om universell utforming av gudstjenesten, der prekestolen er bedre egnet for at alle kan høre.

I punkt 13 mener vi at forklaringen for når teksten det prekes over leses når det ikke er evangelieteksten har blitt bedre, men det må fremdeles arbeides frem en enda bedre forklaring på hvordan man gjør det med rekkefølgen på tekster når ikke evangelieteksten er preketekst.

Det nye alternativet til lovprisning etter prekenen er godt.

Når det gjelder punkt 17, forbønn, og at denne er tatt inn i Ordets del, har vi ingen sterke meninger rundt dette. Det vil ikke utgjøre noen forskjell i praksis. Den nye forbønnen som er foreslått er god, og vi støtter endringene som er gjort med forbønnene.

Det er i 2011-liturgien åpnet for å ha nattverd og bønnevandring sammen. Denne åpningen er tatt vekk i høringsforslaget. Det er klare fordeler med å ha bønnevandringen som under nattverden i enkelte tilfeller, som i ungdomsgudstjenester og gudstjenester for barn der man ikke ønsker at gudstjenestene skal bli for lange. Samtidig er det med denne praksisen en fare for at nattverden blir en utydelig del av gudstjenesten, og at den blir redusert til «bare en post» i en bønnevandring. Vi er derfor positive til forslaget, men er usikker på om det bør være en åpning for at nattverd kan inngå som en del av bønnevandring i særlige gudstjenester, som dem vi nevner ovenfor.

Høringstema 5: Justeringer i hoveddel III. Nattverd, ledd 18-21

5a) Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?

I de fleste menighetene i Nord-Hålogaland veksler man mellom nattverd med særkalk og nattverd med intinksjon. Noen steder blir også begge former brukt i samme gudstjeneste, særlig i forbindelse med store gudstjenester. Vi har inntrykk av at dette fungerer godt. Stående nattverd ved alterringen er lite utbredt i Nord-Hålogaland.

5b) Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått

Det er positivt at ordet «*kropp*» i større grad tar over for «*legeme*». Dette for å sikre en enhetlig språkbruk som er i tråd med den nyeste bibeloversettelsen. «*Kropp*» er også et ord som kommuniserer bedre med folk i dag enn «*legeme*». Respekt og reverens blir ikke uttrykt gjennom arkaisk språkbruk, men gjennom hvordan man forholder seg til det man får. Kirken må gjerne jobbe mer med respekt for nattverd, men det må skje på andre måter enn gjennom å beholde en utdatert språkbruk.

Det bør ikke være mer enn to alternativer for utdelingsord, og vi mener da at de to første foreslåtte alternativene er best da de får frem realpresensen tydeligst.

I tilsigelsesordene må det åpnes for bruk av «*kropp*» i stedet for «*legeme*» der «*kropp*» er brukt som utdelingsord, slik at det blir en enhetlig språkbruk.

På samme måte og, etter samme resonnement, er det svært positivt at ordet «*beger*» konsekvent blir brukt i stedet for «*kalk*».

5c) Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?
Nei. Med våre moderne betalingsmåter fungerer det ikke liturgisk.

5e) Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 og 20 i høringsforslaget?
Det bør være et mål at den nyeste oversettelsen av Herrens bønn er standardvarianten. Vi foreslår derfor at den forrige oversettelsen blir tatt ut av liturgien, og at det i stedet står at den er tillatt på samme måte som det i forslaget er gjort med 1920-oversettelsen.

For øvrig er vi enige i alle endringene som er gjort i dette punktet, men vil igjen peke på at det må innføres en konsekvent språkbruk med tanke på «*legeme*»/«*kropp*» i alle sammenhenger.

Høringstema 6: Justering i de enkelte nattverdbønnene.

6) Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene

Generelt mener vi endringene i nattverdbønnene er gode. Vi mener at siste ledd i «*Troens mysterium*»: «*Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden*» bør være valgfritt slik det er nå. Dette er et ledd mange menigheter har tatt i bruk, og ofte uten dette leddet. Nattverdliturgien er ordrik, og trenger ikke denne lovprisningen.

Vi stusser over at det i nattverdbønn D og den nye nattverdbønn G er tatt med ordet «oss» i sammenhengen «Send din Ånd over oss og dine gaver», siden dette ordet er tatt ut i de andre nattverdbønnene og det blir argumentert godt for denne endringen. Det blir sagt at kommunionsepiklesen som regel bes til slutt, og det bør skje også i disse tilfellene. For mange prester er disse ordene mer eller mindre automatiske, og det bør derfor være likt i de ulike nattverdbønnene.

Høringstema 7: Justeringer i hoveddel IV. Sendelse, ledd 22-25

7) Har dere kommentarer eller endringsforslag til hoveddel IV. Sendelse?
Vi støtter endringsforslagene i denne hoveddelen.

Generell kommentar

Vi ønsker hjemmel i alminnelige bestemmelser i gudtjenesteordningen for at biskopen kan kreve bruk av samisk i alle menigheter i bispedømmet.

Med vennlig hilsen

Olav Øygard
biskop

Steinar Sneås Skauge
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere:
Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk
kirkeråd

Postboks 799
Sentrum

0106 OSLO